

Політичні партії та громадські об'єднання в умовах політики комунізації польського села (1944–1959 рр.)

Представлені маловідомі сюжети, присвячені визначенню історичних обставин і соціально–політичної бази виникнення громадсько–політичних організацій у середовищі селянського соціуму в Польщі упродовж 40–х рр. ХХ ст.

Ключові слова: громадські організації, політичні партії, колективізація, селянство.

Компаративний аналіз історії аграризму та комунізму є актуальним в умовах сучасних процесів глобалізації та пошуку національної ідентичності країнами з постколоніальним минулим, до яких належить і Україна. Хоча істориками висвітлювалися окремі аспекти створення та функціонування політичних і громадських структур у селі повоєнної Польщі, зокрема, зазначена проблема знайшла часткове висвітлення у дослідженнях К. Керстена [12;13], А. Альберта [9], Г. Стабека [15], А. Манусевича [5], Т. Волокітіної [2], А. Носкової [6] та інших авторів. Утім, цілісного дослідження з окресленої проблематики дотепер не було. Виходячи з цього, метою дослідження є аналіз процесу створення та функціонування політичних партій і громадських організацій у середовищі селянства в умовах становлення в Польщі режиму так званої «народної демократії».

Характерною рисою соціальної структури країн східноєвропейського регіону, до якого належала Польща, на час закінчення Другої світової війни було абсолютне переважання сільського населення. Невирішеність земельного питання породила масовий селянських рух і особливу ідеологію аграризму засновану на засадах непорушності селянської власності на землю, пріоритету сільського господарства в економіці та становій єдності села. З розвитком капіталізму в середовищі селянства посилювалось соціальне розшарування, що створювало ґрунт для розлогого спектру політичних симпатій. Боротьбу за право репрезентувати селянські інтереси вели різні за ступенем суспільного радикалізму і демократизму партії. Традиційна політична організація селянства Польське стронництво людове (ПСЛ) висувала гасло створення національної, селянсько–демократичної республіки посередництвом реформ. Альтернативною була програма компартії, яка агітувала за перехід до соціалізму і мала підтримку серед зuboжілої за роки війни, політично активізованої частини селянства. Чільне місце в настроях цієї частини села посідала ідея

знищення влади поміщиків і аграрної буржуазії та переділу земельної власності її соціально-політичні орієнтири містилися в собі вагомими елементами психології маргінальних прошарків, схильних до радикальної революційності екстремізму, несумісних з демократичним вирішенням суспільних проблем.

У Польщі фундація прокомуністичних селянських організацій була започаткована в «Основних положеннях аграрної реформи», розроблених бюро суспільно-економічних досліджень при Спілці польських патріотів в СРСР надісланих керівництву Польської партії робітничої (ППР) влітку 1944 року [15, с.190]. В маніфесті Польського комітету національного визволення (ПКНВ) від 6 вересня 1944 року підкреслювалося, що реформа має здійснюватися за безпосередньою участю громадських сил. Проте стихійний розподіл поміщицьких маєтків на визволеній території був незначним [13, с.176]. В повоєнній Польщі селяни політично диференціювалися здебільшого не від розміру господарств а від його походження і сімейної політичної традиції. Власники усіх категорій усадкованих господарств тяжіли до ПСЛ, підтримуючи його програму Тому в інструкції з проведення реформи ЦК ППР 28 вересня 1944 року орієнтував партійні комітети на місцях на інспірування ініціативи гминних комісій сільської бідноти. Вони повинні були складати списки осіб на одержання землі, контролювати поділ маєтків та діяльність адміністрації повітових земських правлінь З земельними комісіями співпрацювали фільваркові комітети сільгоспробітників, що зобов'язувалися охороняти конфісковане майно, будівлі, машинну техніку, керувати проведенням чергових сільськогосподарських робіт [1, с.168].

Синкретування державного і громадського життя прямо стосувалось і сільської кооперації. Наприкінці 1944 року комуністи на всепольському селянському з'їзді легалізують програму ПКНВ «Про співробітництво громадських і політичних організацій» Тоді ж створюється масова, формально безпартійна Спілка селянської взаємодопомоги (ССВ). Поряд із виконанням господарсько-кооперативних функцій, ССВ Польщі брали безпосередню участь у політичному житті. Вони відігравали важливу роль в поглибленні аграрної реформи, освоєнні земель по Одеру і Нейсе, представляли інтереси бідноти і середнього селянства в кооперативних, адміністративних, культурно-просвітницьких організаціях

Нарощування свого впливу в ССВ Компартія Польщі проводила як за допомогою державних органів, так і використовуючи можливість власного партійного апарату і сателітних ППР громадських організацій, передусім, профспілки робітників сільського та лісового господарства. Резолюція І Ладу ППР «Про роботу на селі» від 13 грудня 1945 року констатувала провідне місце партії в популяризації і розвитку взаємодопомоги в селах Польщі та підтверджувала необхідність систематичного посилення впливу партійних структур в ССВ, стимулюючи створення територіальних осередків Спілки та підвищуючи рівень їх партизації, реалізуючи установку, що кожен член ППР на селі мусив бути членом ССВ [17, с.69–70]. На відміну від радянської України, де поле діяльності підлеглих компартії селянських класових спілок було розпліднене радикальними засобами більшовицького режиму в ході здійснення політики «воєнного комунізму», коли ліквідовувалися політичні опоненти КП(б)У, розпускалися просвіти, заборонялися громадські об'єднання нацменшин, одержавлювалися мережа сільських кооперативів, в Польщі існувала

впливова політична партія – ПСЛ з традиційним електоратом широкого громадськості. Спілька селянської взаємодопомоги повинна була слугувати інструментом боротьби ППР, Польської партії соціалістичної (ППС) з політичною опозицією компартії в особі Польського стронництва людowego

Проте в 1945 році, не дивлячись на зусилля ППР, у ССВ розпочався наплив довоєнних діячів опозиційних компартії, що підвищувало самоврядний статус Спільки та викликало відповідну реакцію влад, арешти лідерів та активу організації, що розходилися в оцінці явищ суспільного життя з ППР та ППС. Апогеєм маніпулювання компартією селянською взаємодопомогою став фарс «Загальнопольської конференції ССВ» в березні 1946 року, після арешту органами держбезпеки двох третин її делегатів. Конференція прийняла новий статут та обрала непрезентативне та нелегітимне керівництво [9, с.54]. Відбувся якісний перехід фактичного статусу ССВ до громадської організації з настільки зменшеними самоврядними функціями, що дозволяє характеризувати її, як новоутворений елемент державного механізму з політичним завданням дискредитації і селянському середовищі опонентів ППР на громадсько-організаційному рівні. Безапеляційне втручання функціонерів ППР в справи ССВ модифікувалося у формі розгляду питань діяльності Спільки на внутрішньо-партійних апаратних нарадах Оскільки ССВ використовувалася комуністами не лише в практиці реконструкції сільського господарства та посилення залежності селянства від держави, але й у заходах дискредитації ПСЛ, остільки політична роль безсумнівно доцільною для ГШР Спільки селянської взаємодопомоги передбачала її внутрішню реорганізацію. Адже в окремих воєводствах ССВ стояла на позиціях доктрини аграризму та підтримувала політичну платформу ПСЛ. Компартія прагнула створити уніфіковану мережу представництв ССВ для безальтернативного експерименту з майном та свідомістю польського селянства. Головною перешкодою на цьому шляху залишалося Польське стронництво людове. В ході свого організаційно-політичного розвитку ПСЛ отримало широку підтримку в різного характеру сільськогосподарських об'єднаннях: Хатинах землеробських, сільськогосподарських торгівельних кооперативах тощо. В більшості воєводств ПСЛ на короткий термін заручилося підтримкою органів місцевого самоврядування. Спочатку ПСЛ намагалася протиставити Спільці селянської взаємодопомоги традиційні громадсько-господарські організації Хатин землеробських. Проте з огляду на становище ССВ на селі, що були за умов державної підтримки, фактично, поза конкуренцією стратегія ПСЛ щодо системи селянських громадських об'єднань була модифікована. Лідери Стронництва взяли курс на завоювання керівних позицій в ССВ. Інструментом витіснення правими людьми комуністів з керівних ланок ССВ стало ефективне проведення ними виборчої кампанії в органи ССВ в другій половині 1945 року. Серед 39 заново обраних волосних правлень в Познанському воєводстві у 28 правліннях ССВ Стронництво отримало більшість голосів [11, с.114–115]. На теренах Великопольщі ПСЛ отримало пріоритетний статус у 72% волосних організацій ССВ. Об'єднаний показник ППР, ПСС та СЛ – членів Спільки селянської взаємодопомоги склав тут лише 35% членів ССВ. На рубежі 1945–1946 років соціально-політичний статус ССВ на селі перестав задовольняти комуністів та сателітні їм партії ППР висунула ініціативу необхідності реорганізації волосних та

воєводських правлінь спілки у відповідності з розстановкою сил партій Демократичного блоку (ППР, ППС, СЛ). Спілка селянської взаємодопомоги таким чином звільнялася від «внутрішніх суперечностей», що означало безроздільне панування ППР в цьому об'єднанні і концентрувала увагу на господарській проблематиці, пов'язаній з закріпленням позицій ППР на місцях. Після усунення функціонерів ПСЛ з керівних органів ССВ у Великопольщі, ППР ініціював розширення її контактів з воєводським управлінням Познаньщини [2, с. 72, 77]. Останнє здійснило ряд заходів з господарсько-організаційної підтримки організації ССВ одержали 923 земельних ділянок, їм були надані воєводською адміністрацією наступні об'єкти сільськогосподарського виробництва: 72 млина, 9 цегляних заводів, 7 молокоферм, 7 маслопереробних комплексів, 6 пекарень. Окрім економічних наслідків усунення правоопозиційних елементів з керівництва ССВ, були реалізовані заходи з нарощування культурно-освітньої та індоктринаційної діяльності Спілки. Культурно-агропропагандистські функції Спілки посилилися після ліквідації Хатин землеробських декретом Ради Міністрів Польщі у вересні 1946 року [11, с. 129–130]. ССВ було наказано готувати агрономічні кадри для сільського господарства, що свідчило про перехід до неї функцій ліквідованих традиційних сільськогосподарських освітніх центрів й фіксувало пріоритет ППР в комплексі громадських трансформацій польського села. Це посилювало соціальну мобільність комуністів в селянському середовищі за рахунок перебирання освітніх та індоктринаційних напрямів сільської діяльності, підконтрольними ППР громадсько-господарськими об'єднаннями. В них спеціально впроваджувався експеримент підготовки кадрів середньої керівної ланки, в тому числі і вузькопрофільних технічних спеціалістів сільського господарства, що могли б гарантувати позитивне ставлення власницького селянства до будь-яких суспільних ініціатив польських комуністів. Вони слугували продовженням цілеспрямованих дій ППР з неспецифічного використання ССВ в політичних кампаніях для закріплення організацій ППР та ССВ в якості єдиного можливого репрезентанта соціально-економічних інтересів пересічного селянства. Цьому сприяло і надання Спілці, прав перерозподілу кредитних фондів. Через ССВ, як свого часу через радянські кооперативні центри зразка «Сільського господаря», починаючи з літа 1946 року, відбувався перерозподіл товарних та грошових кредитів для польського селянства та здійснювалися заходи сприяння діяльності гмінних кредитно-ощадних товариств [19]. Фактично вся господарська діяльність ССВ, як у свій час на теренах УСРР, була підпорядкована подвійній меті суттєвого обмеження соціополітичної активності заможного й середнього селянства, Шляхом його часткової інтеграції в структуру ССВ та здобуття підтримки з боку маргінальних прошарків і сільськогосподарського пролетаріату.

Крім виконання відповідного політичного замовлення з витіснення політичних конкурентів з ССВ, органи спілки сприяли проведенню акцій з модифікації суспільної системи «народно-демократичної» Польщі в комплекс,» господарсько-політичних та етнодемографічних чинників. Роль, що відводилася Спілці в здійсненні заходів у рамках акції освоєння земель по Одеру і Нейсе полягала у відшукуванні відповідних селянських господарств, які повинні були увійти в контингент, запланований до переселення на захід Так воєводське правління ССВ в Любліні організувало спеціальний переселенсько-парцеляційний відділок, головним

завданням котрого була координація зусиль окремих організацій та безпосереднє керівництво акцією переселення найбільш нерестентних категорій польського селянства до тиску Комуністичних суб'єктів системи селянських громадських об'єднань. Переселенсько-парцеляційні відділи правління ССВ організували переселення безземельних, мало-земельних та частини середньоземельних селян на захід Польщі». Цим мала вирішуватися проблема незліквідованого аграрного перенаселення в південних та південно-східних регіонах і послаблюватись соціальна напруга за рахунок створення прошарку зобов'язаного владі населення, як у місцях відселення, так і в регіонах, що приймали переселенців Саме під егідою Спілки селянської взаємодопомоги в 1946 році на західних землях почали створюватися переселенські кооперативи, що структурно утворили собою досить автономний організаційний підрозділ кооперативної мережі. Використання ППР та ССВ даного підрозділу в напрямі організації спільного ведення розпарцельованих колишніх юнкерських господарств було своєрідною апробацією ґрунту, в планах побудови сільськогосподарської виробничої кооперації в Польщі, «творчим перейманням» досвіду Союзу РСР в колгоспному будівництві [5,с.195]. Акція переселення та спроба створення первинних форм усупільнення сільськогосподарського виробництва створила прецедент для подальшого використання мережі сільськогосподарської кооперації ССВ та організаційно-керівної структури Спілки в соціалістичному експериментуванні у сільській місцевості. В цьому напрямі було штучно форсовано існуючі інтеграційні тенденції між мережею споживчої кооперації та сільськогосподарською кооперацією ССВ, що були закладені ще у другій половині 1944 року, коли конгрес представників споживчо-збутової кооперації в листопаді 1944 року висловився за створення єдиного для усіх спілок сільської кооперації центру «Сполем», який за задумом влади, мав відігравати принципову роль в забезпеченні продовольством громадян: цивільного населення та армії в умовах функціональної недостатності «державної торгівельної мережі» [10]. Однак в ході організаційної еволюції, центр споживчої кооперації «Сполем» протягом 1944–1945 років розвивався проти запланованого сценарію, передбаченого документами ЦК ППР і Ради Міністрів Польщі. Гостре суперництво між комуністами та правим людівським рухом прямо позначилося й на функціонуванні «Сполема» і його пов'язаності з ССВ та її мережею. ППР використала окремі тактичні елементи підпорядкування собі громадсько-господарського об'єднання «Сполем», що до цього спробувало реалізувати ПСЛ. Якщо членам ПСЛ його керівництво дало інструкції щодо масового вступу в «Сполем», висунуло вимоги обмеження діяльності ССВ тільки взаємодопомогою, а також поставило завдання організаційного злиття ССВ та «Сполема», де були міцними позиції саме заможного селянства [6,с.139], та ППР взяло курс на маніпулювання керівним складом «Сполема», що протягом 1945–1947 років постійно за своїм соціальним наповненням віддалявся від головного членського контингенту організації. Паралельно вживалися заходи з форсифікації уніфікаційних та центрострімких тенденцій обох кооперативних мереж, з метою створення єдиної кооперативної мережі ССВ →«Сполем» з таким керівництвом в рамках ССВ, що дозволило б контролювати латентну опозиційність більшості польських селян, інтегрованих в «Сполем» й розширити реальне господарське наповнення

мережі самої Спілки селянської взаємодопомоги товароспроможними господарствами.

Наприкінці 1947 року ППР ініціювала створення спеціальних воєводських політичних трійок з представників СЛ, ППР, ППС для забезпечення скоординованого керівництва процесом інтеграції кооперативних мереж «Сполема» та ССВ [14,с.185]. На території Сілезько–Домбровського воєводства Польщі на початку лютого 1948 року аналогічні трійки функціонували також в окремих повітах, що завершувало побудову нової владної тимчасової управлінської вертикалі для виконання завдань інтенсифікації злиття обох кооперативних мереж. За сприяння органів новоствореної вертикалі у Східній Сілезії на початку березня 1948 року були організовані волосні спілки сільської кооперації у трьох волостях воєводства, які на середньому керівному громадсько–організаційному рівні об'єднували місцеві управлінські органи мереж кооперації «Сполем» та ССВ [14,с.185].

Використання господарсько–кооперативних об'єднань ССВ та «Сполем» передбачало маніпулювання керівництвом ППР тією частиною селян, що мали безпосередній стосунок до нерухомого майна, тобто були власниками землі, як центрального елемента аграрних відносин й залишали поза функціональними площинами діяльності цих об'єднань робітничий клас сільської місцевості.

В напрямі посилення своїх позицій в середовищі сільськогосподарських робітників, Польська партія робітничая за радянським зразком з самого початку визволення Польщі від військ вермахту зробила ставку на впровадження в суспільно–історичну практику популістських закликів та гасел пріоритетності та особливої значущості кількісно незначної групи сільськогосподарського робітництва в практиці відновлення сільськогосподарського виробництва. Непомірне перебільшення ролі сільськогосподарського пролетаріату було викликано інтенціями верхівки ЦК ППР щодо розповсюдження міфу про провідний характер цієї частини сільського населення, як зовнішнього виразу об'єктивної потреби ППР в таких контингенті сільських мешканців, що бачили в її особі єдино можливий варіант політичної репрезентації своїх інтересів перед чисельнішим власницьким селянством та були готові стати ударною силою в реалізації радикальних перетворень в аграрному секторі.

Відразу після визволення в 1944 р. польських територій, почались масові грабунки рухомого майна із фільварків, а також крадіжки сільськогосподарського реманенту та тяглової худоби. При цьому свавільний розподіл нерухомого майна був надзвичайно мізерним, позаяк, як уже відзначалося, з липня 1944 р. починають створюватися фільваркові комітети сільськогосподарських робітників, що під свою опіку брали покинуте колишніми власниками як рухоме, так і нерухоме майно. ППР в перші місяці після звільнення Польщі вважала за недоцільне здійснення переходу землі колишніх поміщиків до фільваркових комітетів, справедливо вбачаючи в цьому зайвий чинник загострення соціального протесту селянства проти політики комуністів, яка не враховувала б інтереси основного масиву сільського населення [13,с.176]. З огляду на побутування неояльняних настроїв серед селян, ППР та ППС за підтримки лівого СЛ для посилення темпів реформи зробили ставку на входження представників сільськогосподарського пролетаріату в органи громадської самодіяльності з проведення аграрної реформи на засадах квотування її репрезентацій-

ної частки. ППР підтримало необхідність створення в кожному селі та общині селянських комітетів сприяння реформі з обов'язковою квотою сільськогосподарських робітників в тісному контакті з лівим крилом СЛ та Спілкою сільськогосподарських робітників Польщі [16]. Центральним завданням новоутворених селянських комітетів сприяння реформі були акції огляду господарств на предмет соціально-класової приналежності та складання списків кандидатів на отримання землі, що визначалися за класовою ознакою в сумі заходів забезпечення ув'язки безземельних та малоземельних селян в площині аграрних перетворень під егідою компартії, що таким чином могла гарантувати їх економічні та соціальні інтереси [16].

На території Польщі склався своєрідний комплекс історичних умов, що детермінували режим використання владою сільськогосподарського робітництва та Спілки сільськогосподарських та лісових робітників Польщі. Пріоритетом у застосуванні партією Спілки сільгоспробітників були економічні кампанії (аграрна реформа, виробниче кооперування) з огляду на соціальну недостатність класу робітників у сільському господарстві для забезпечення вирішального політичного впливу ППР на селянство. Відповідний перерозподіл земельного фонду на користь малоземельного селянства та сільськогосподарського пролетаріату атакував позиції правого крила людівського руху і водночас стимулював наростання виявів селянського спротиву акціям комуністів у вигляді економічного непослуху, антикомуністичної пропаганди та нападів членів збройного підпілля на робітників з бригад та комітетів, що реалізували заходи парцеляції земель [18, с.124].

У царині діяльності соціально-гуманітарних та освітніх селянських громадських об'єднань на теренах Польщі ліві партії, взявши курс на витіснення з них членів та прихильників ПСЛ, прагнули забезпечити собі міцні позиції і в сфері соціальної допомоги в сільській місцевості та відповідного виховання молодого покоління. Основними шляхами для підпорядкування товариств, що функціонували у цій сфері були надполітизація об'єднань та кадрове керівне їх комплектування прихильниками лівої сателітного компартії Стронництва Людового та ППР. СЛ багато уваги приділяло поступовому переходу аналогічної за головними функціями радянському добровільному товариству 20–30-х років організації «Друг дітей» з-під опіки молодіжного громадського об'єднання сільської молоді «Віци» до патронату СЛлівого, а згодом до ППР. Основними завданнями цього товариства, створеного за ініціативою «Віци», було здійснення опіки і допомоги хворим та неповнолітнім дітям селян та допомога нужденним в сільській місцевості [14, с.181].

Створення регіональної мережі СТДД в масштабі Сілезії та Домбровщини відбувалося за прямого втручання функціонерів сателітного компартії Стронництва Людового (на усіх територіально-адміністративних рівнях: воєводському, повітовому та селищному) [14, с.181]. Вже на кінець серпня 1947 року діяльністю організації було охоплено 13 повітів, в яких було сформовано 50 місцевих філій СТДД. Про ефективність діяльності товариства свідчило: виникнення в 1948 році 11 пунктів опіки над материнством й дитинством, організація декількох десятків дитячих будинків та декількох притулків, заснування дитячої виховної колонії на 380 місць в Нижній Буківні, лікування про хворих дітей та наступне їх направлення на санаторно-курортне лікування (в

тому числі і до країн Західної і Північної Європи), надання інших видів соціальної допомоги [14,с.182]. Проте функціонування СТДД в рамках затвердженого статуту не могло задовольнити керівництво СЛ та ППР, які прагнули сповна використати означене об'єднання у вузьконартійних інтересах. Високе гуманітарне призначення товариства вульгарно розмінювалося політичними гаслами селекції соціальної допомоги пролетарським верствам сільського населення та практично підмінялося кампанійством і пропагандою. Тому діяльність товариства не обмежувалася тільки допомогою селянським родинам. У таких повітах, як Більський, Прищинський, Люблінський, Рибницький та Заверганський, осередки та представництва товариства (точніше – частина їх керівників з СЛ та ППР) готували ґрунт для посилення ефекту функціонування політичних організацій лівого спрямування.

На воеводському з'їзді СТДД в Сілезії, що відбувся 23 травня 1948 року, найбільш багаточисельною була питома вага членів ППР, що репрезентували сільські організації товариства та волосні і повітові правління. Це і зумовило обрання до воеводського правління товариства ряду активістів воеводської організації ППР. Посилення керівних позицій робітничої партії в чисто селянському громадському об'єднанні мало одним з головних структурних наслідків форсування організаційного злиття сільського товариства «Друг дітей» з однойменним міським. Напередодні злиття з робітничим товариством «Друзі дітей» селянське товариство тільки в Сілезії нараховувало 7 тис. членів [14,с.182].

Проте головним об'єктом уваги комуністів продовжувала залишатися організація селянських кооперативних товариств в особі ССВ В грудні 1949 року Спілка селянської взаємодопомоги охоплювала 1,5 млн. селян, причому до складу правління увійшли 83 тис. членів Польської об'єднаної робітничої партії (ПОРП) [1,с.196]. Чільне місце відводилося ССВ в створенні умов колективізації через розвиток постачально-збутової кооперації. Численні кооперативні спілки, які існували до війни, були оголошені зняряддям куркулів і спекулянтів. Вся кооперативна мережа зазнала корінної реорганізації. В сільській місцевості був створений універсальний тип збутово-постачального кооперативу «Селянська взаємодопомога», який контролювався державою. За участю ССВ при кооперативах створюються машинно-прокатні пункти (МПП). Вони обслуговували, насамперед, господарства бідноти і середняків. Підпорядкуванню індивідуального селянського господарства державному сектору в економіці слугувала система контракції сільгосппродуктів. При цьому методи господарювання доби радянського непу поєднувалися з практикою «воєнного комунізму». На селянські господарства, які мали робочу худобу і реманент, було покладено обов'язок допомагати щойно утвореним, розореним війною і маломісним господарствам. Це визначало примусовий характер сільської взаємодопомоги. Боротьба за класовий зміст кооперації знаходила свій вираз у систематичних «чистках від ворожих елементів». Тільки на початку 1949 року було звільнено 14334 керівників правління місцевих кооперативних органів [4,с.46].

Проте ідея колективізації в Польщі реалізована не була В квітні 1949 року було зареєстровано 40 виробничих кооперативів, а наприкінці 1955 р. – 9638. Не дивлячись на режим всебічного сприяння (пільгові умови одержання кредитів, першочергове забезпечення машинною технікою), широку пропагандистську кампанію, включаючи поїздки за досвідом

польських селян до колгоспів України, виробничі соціалістичні кооперативи продемонстрували свою неефективність. VIII пленум ЦК Польської об'єднаної робітничої партії (ПОРП) в жовтні 1956 р постановив розпустити частину кооперативів У грудні 1957 р. кількість їх зменшилась до 1803 [20, 99]. Зрештою на 111 з'їзді ПО–РП в березні 1959 р була визнана можливою участь власників капіталістичних господарств в селянських громадсько–господарських організаціях, в тому числі в землеробських виробничих кооперативах, при забезпеченні головної ролі в цих організаціях малоземельним селянам і середнякам [8, с.475,486].

Таким чином компартія Польщі за радянським зразком створювала умови для надання господарсько–правових переваг інтегрованим до системи громадських об'єднань селянським господарствам, прив'язуючи їх до прокомуністичних режимів. Через систему громадських об'єднань компартійні структури здійснювали де–блокаду каналів різнорівневого тиску на власницьке селянство, з одночасним нагнітанням соціального протистояння на селі в процесі маніпулювання свідомістю маргіналізованого селянства та дезавіювання впливу на найбільш резистентні щодо комуністичної пропаганди верстви сільської людності з боку опозиційних політичних партій та підконтрольної їм мережі селянських спілок. Паралельно, на сателітні компартіям громадські утворення, покладалися функції забезпечення режиму продовольчою базою, для підтримки його стабільного стану в містах, в середовищі зорієнтованих на комуністичну програму електоратів.

Список використаних джерел

1. Борьба польского народа за социализм. – М., 1955. – 312 с.
2. Волокитина Т. В., Мурашко Т. П., Носкова. А. Ф Народная демократия: миф или реальность? – М., 1993. – 167 с.
3. Кооперация в странах социализма. – М., 1985 – 187 с.
4. Информационный бюллетень ЦК ПОРП. – 1949. – № 3. – 87 с.
5. Манусевич А Я Аграрные преобразования в народно–демократической республике Польша // Борьба польского народа за социализм. – М., 1955. – С.112–201.
6. Носкова А Ф. Крестьянское политическое движение в Польше (1939–1948). – М., 1987. – 189 с.
7. Парсаданова В С Формирование Народного фронта в Польше (1944–1946). – М.,1972. – 219 с.
8. III Съезд Польской объединенной рабочей партии. 10–19 марта 1959 года. - Варшава, 1959. – 540 с.
9. Albert A. Nainowsza histona Polski 1918–1980. – Warszawa, 1984. 212 s.
10. Clop Ludu. – 1947. – 30 wresiaia.
11. Dobieszawski L. Stosunki polityczne na wsi Wielkopolskiej w latach 1945–1947. – Poznan, 1968. – 289 s.
12. Kersten K. Plany i organizarzi migracji ludnosc i rolniezei v ziemie zachodnie w 1945 // Kwartalnik historysmy. – 1960. – N 3. – S.684–696.
13. Kersten K Polski Komitel Wyzwolenia Narodowego. – Lublin, 1965. – 184 s.
14. Serafin F Ruch ludowy w wojewodztwie slasko–dabrowskim w latach 1944–1949. – Katowice, 1970. – 238 s.
15. Stabek H. Polityka agrarna PPR. Geneza, realizacja, konsekwencja. – Warszawa, 1978.
16. Trybuna Wolnosc i. – 1944. – 26 wrzesnia.

17. W walce o sojusz robotniczo-chlopski. – Warszawa, 1963. – 170 s.
18. Zarys historii Polskiego ruchu robotniczego (1944–1947). – Warszawa, 1961. – 308 s.
19. Zielony Sztandar. – 1946. – 4 lipieca.
20. Z ycie Gospodarcze. – 1950. – № 9. – 507 s.

Журба М.А. Политические партии и общественные организации в условиях политики коммунизации польской деревни (1944–1959 гг.)

Представлены малоизвестные сюжеты, посвященные определению исторических обстоятельств и социально-политической базы возникновения общественно-политических организаций в среде крестьянского социума в Польше на протяжении 40-х гг. XX в.

Ключевые слова: общественные организации, политические партии, коллективизация, крестьянство.

Zhurba, M.A. The political parties and public associations at conditions of communization police in Poland village (1944–1959 years)

Are represented unknown materials, what is defined historical conditions and social-political basic foundation public and political associations at peasant society in Poland at 1940th years.

Key words: public associations, political parties, collectivization, peasantry.